joforum87 2009. 06. 28. 12:38 Page 51

A siker kulcsa a kompetencia fejlesztése

PÁLL GYÖNGYVÉR

Ez a cím képezte a mottóját az RMKT által Aradon és Csíkszeredában márciusban, illetve áprilisban szervezett módszertani képzésnek, melynek résztvevői a gazdasági és a társadalomtudományokat oktató tanárok voltak.

Siker és sikertelenség

A vállalkozói kompetencia fejlesztésének módszertana című előadás nyitó mozzanataként a résztvevőknek a sikerességükről és a sikertelenségükről kellett reflektálniuk. Sikerességüket általában bizonyos pozitív eredményhez kötötték, így sikerként könyvelték el az egyetemi tanulmányaik befejezését, a családalapítást, a közgazdászi pályaválasztásukat, a marketing tankönyv megszerkesztését, a tanárrá válást. A sikertelenség főleg a szakmai munkában jelentkezett. Megemlítették, hogy sikertelenségnek tekintik a diákok érdektelenségét a tantárgyukkal szemben, vagy azt, hogy képtelenek megnyilvánulni a munkahelyükön, a munkahelyváltoztatást vagy a technikai inkompetenciát, az idegen nyelv tanulása során jelentkező nehézségeket.

A tanárkollégák rendkívül őszinték s nyitottak voltak. A bevezető beszélgetés a kompetencia lényegét világítja meg, azaz a sikerorientáltságot. A kudarcként, sikertelenségként bemutatott helyzetek a hagyományos oktatási forma merevségét jelzik. A kompetencia alapú oktatási forma lehetővé teszi az élményszerű tanulást, így a diákok érdekeltebbé válnak az ismeretek elsajátításában.

Kompetencia alapú oktatás

Ha összehasonlítjuk a hagyományos oktatást a kompetenciára épülő oktatással, nyilvánvalóvá válik a különbség.

A hagyományos oktatási forma az ipari társadalom fejlődéséhez kötődik. Hangsúlyt fektetnek a tények, szabályok, kész megoldások elsajátítására. A tanár kész, zárt tudást ad át a diáknak. Az információáramlás a tanártól mint ismeretátadótól a diák felé irányul.

Az információs társadalom oktatási gyakorlatát a kompetencia alapú képzés jellemzi. Meghatározó sajátossága a készségek, ismeretek, attitűdök kialakítása, melyek lehetővé teszik, hogy a tanuló önállóan építse fel tudáskészletét. Az órán a tanár a moderátor, az irányító, tanácsadó szerepét tölti be. Az információs technika alkalmazására épülő oktatás új didaktikai megközelítést biztosít, mivel több szintű információbekapcsolás valósul meg (képek, hangok formájában). Az elsajátított ismeretek gyakorlatban való alkalmazása, egyéni szinten való továbbgondolása valósul meg.

joforum87 2009. 06. 28. 12:38 Page 52

A kompetenciafejlesztés egy életen át tartó tanulásnak az alapja. Ezek a társadalmi követelmények tükröződnek a különböző oktatási programokban, mint például az Európai Bizottság Oktatás és Képzés 2010 programjában, melyben a kulcskompetenciák fejlesztését jelölik meg fő oktatási célkitűzésként. Romániában a 2008–2009-es tantervekben a hangsúlyt a tanulói kompetencia kialakítására helyezik. 2009 a Kreativitás és innováció éve, mely a vállalkozói kompetencia fejlesztését tekinti alapvető feladatnak.

A kompetencia fogalma

A kompetenciakutatás David Mc Clelland, a Harvardi Egyetem professzorának nevéhez kötődik. Azt vizsgálta, mi az, amivel a kiválóan teljesítők jobbak, mint az átlagosan teljesítők. Meg kellett fogalmazni, mi a siker, illetve sikertelenség lényege. Három kérdésre kellett válaszolni: Mit csinált? Mit gondolt? Mit érzett?

Az interjú tartalmi elemzése alapján meg lehetett állapítani, mi a siker, illetve a sikertelenség oka. A sikerhez kapcsolódó viselkedésformákat nevezték kompetenciának. Mc Clelland meghatározta azokat a jellemzőket, melyek a sikerességgel vannak kapcsolatban, és összehasonlította azokat a kevésbé sikeresekkel. Összefüggést keresett a sikeres teljesítmény és a viselkedési módok között.

A kompetencia fogalma az elmúlt évtizedek során számos értelmezésen ment keresztül. A szó eredete latin, illetékességet, jogosultságot jelent. Más vonatkozásban szakértelemmel azonosítják. A köznyelvben szakértelmet, eredményes magatartást fejez ki. A *Magyar értelmező szótár* szerint a kompetencia fogalma arra utal, miszerint valaki alkalmas valamire, illetékességgel, hatáskörrel rendelkezik valaminek az elvégzésére, képes a helyzet uralására, az események kézben tartására. A *Pedagógiai lexikon* szerint a kompetencia értelmi alapú tulajdonság, de fontos szerepet játszanak a motivációs elemek, egyéb emocionális tényező.

Az egyén szintjén maradva, a kompetencia 5 összetevője nevezhető meg:

1. ismeretek, tudás, információk, mellyel a személy rendelkezik;
2. kézségek és jártasságok, melyek bizonyos szellemi és fizikai feladatok megoldó képességek;
3. önértékelés, szociális szerepek, melyek mentén az értékek szerveződnek;
4. személyes vonások;
5. motivációk, melyek irányítják, befolyásolják, szelektálják a viselkedést.

Ezek az elemek a tudatosság különböző szintjein vannak. Úgy képzelhető el, mint egy jéghegy-piramis. A legfontosabb szint a vízszint fölötti, mely látható (ismeretek, információk, készségek). A víz alatti rész kevésbé látható, rejtett, nehezebben fejleszthető (önértékelés, adottságok, motiváció). Összegezésképp a kompetenciát úgy határozhatjuk meg, mint ismeretek, készségek, adottságok, attitűdök együttesét, amely a tanulási képességet is jelenti.

joforum87 2009. 06. 28. 12:38 Page 53

A múlt század 90-es éveiben a kompetenciakutatás divattá vált. A vizsgálódás középpontjába a kulcskompetencia került. A kulcskompetencia az ismeretek, készségek és attitűdök transzferábilis, többfunkciós egysége, amellyel mindenkinek rendelkeznie kell. Jellemzői közül említettük a transzferabilitást, amely azt jelenti, hogy egyik helyzetről a másikra átvihető, ezáltal számos helyzetben alkalmazható. A különböző problémák megoldására alkalmas, ezért mondjuk, hogy többfunkciós. Mindenki számára fontos, mert az egyéni teljesítmény, a munka, későbbi tanulás előfeltétele.

Az OECD által indított DeSeCo program értelmezte a kulcskompetenciát, mely szerint a kulcskompetenciának 8 területe van: (1) anyanyelvi kommunikáció; (2) idegen nyelvi kommunikáció; (3) matematikai, természettudományi, technológiai kompetencia; (4) digitális kompetencia; (5) tanulás tanulása; (6) személyközi és állampolgári; (7) vállalkozói kompetencia; (8) kulturális kompetencia.

A kulcskompetenciát általános és kerettantervi kompetenciának is nevezik, tantárgyaktól független.

A vállalkozói kompetencia mint kulcskompetencia

A szó szűkebb értelmében azonosítják a vállalkozás működtetésével, az önfoglalkoztatással. A szó tágabb értelmében a vállalkozói kompetencia kifejezi az egyén élete irányításával kapcsolatos képességet. A köztudatban néha félreértés adódhat: az a látszat keletkezik, mintha mindenkit vállalkozóvá kellene nevelni a szó közgazdasági értelmében. Természetesen ezt nem lehet megvalósítani. A vállalkozás sajátos adottságot követel a résztvevőtől. A vállalkozói attitűdöt széles értelemben kell használni, mert egymagában jelenti a mérlegelést, a döntés és kockázatvállaló képességet, az életstratégiát, az üzleti vállalkozáshoz szükséges realitásérzéket, a jó elemző és előrejelző képességet, a saját életének menedzselését.

Tekintettel arra, hogy korunk társadalmi változásaira az embernek reagálnia, hozzá alkalmazkodni kell, a következők szükségesek:

1. Jó időgazdálkodás. A nyugat-európai ember egyik legfontosabb eleme az időérzékenység. A jó időgazdálkodást már gyermekkorban meg kell tanítani. Tudatában kell lenni annak, hogy mikor hogyan használjuk ki hatékonyan az időt, mikor pocsékoljuk el. Érdekesek azok a tanulmányok, melyek a személyiségtípus és az időgazdálkodás viszonyát elemzik. Különböző időgazdálkodási technikák vannak, mint például az ABCD módszer vagy a Delko módszer, a sürgős fontos matrix.

2. Az egyéni pénzügyi menedzsment, mely többet jelent, mint a konyhapénzzel való gazdálkodást. Feltételezi a tudatos háztartási költségvetést, a bankszolgáltatások igénybevételét, ésszerű megtakarítást, kockázatvállaló befektetést.

3. Az egészséges életvitel. Az egészségi állapotot számtalan újszerű tényező veszélyezteti, mint például a stressz, a járványok, környezetszennyeződés stb. Szükséges lehetőség szerint csökkenteni ezek hatását.

joforum87 2009. 06. 28. 12:38 Page 54

4. Közösségi elkötelezettség, ami a szolidaritásban, az együttműködésben fejeződik ki.

A vállalkozói kompetencia kialakítása, fejlesztése hozzájárul az üzleti sikerek számbeli és minőségi növekedéséhez, az önálló vállalkozások esélyének növeléséhez.

A vállalkozói kompetenciafejlesztés kérdésének megítélése a különböző országokban

A legtöbb országban tantervi célkitűzésként jelölik meg, így például Hollandiában létezik a vállalkozók városa projekt, mely a terepen való tanulás lehetőségét teremti meg. Ausztriában a közép- és felsőfokú oktatási tantervben szerepel a vállalkozásképzés. Izlandon nagy hangsúlyt fektetnek az innovációra, megszervezik a fiatal vállalkozók versenyét. A Cseh Köztársaságban folyamatban van az interaktív virtuális fórum a pedagógusok számára.

Romániában a különböző gazdasági tantárgyak tantervei tükrözik az Európai Bizottság oktatási munkacsoportja által megfogalmazott követelményeket. Hangsúlyt fektetnek a vállalkozói kompetencia kialakítására. Módszertani javaslat az, hogy a tanórán hasznosítsák a tanuló egyéni élettapasztalatát, és hivatkozzanak a román gazdaság eredményeire is. Az utóbbi években a középiskolások számára is szerveznek különböző gazdasági versenyeket.

Irodalomjegyzék

Maria Elena Druță 2005. *Didactica disciplinelor economice – Considerații teoretice şi aplicații.* Editura ASE, Bukarest

Golnhofer Erzsébet 2001. *Az esettanulmány.* Műszaki Kiadó, Budapest

Dedinszkyné Szilágyi Erzsébet 2003. *Szakmódszertan – közgazdaságtan.* Tanárképző Központ, Budapest

Robert K. Yin 2005. *Studiul de caz.* Editura Polirom, Bukarest

Ollé János – Szivák Judit 2006. *Mód - Szer - Tár.* Módszertani tanulságok gyakorlati kézikönyve pedagógusoknak, OKKER

Rudas János 2000. *Delfi örökösei*. Önismereti csoportok: elmélet, módszer, gyakorlat. Kairosz Kiadó

Demeter Kinga (szerk.) 2006. *A kompetencia. Kihívások és értelmezések*. Országos Közoktatási Intézet

McClelland, David C. 1998. *Identifying competences with behavioral-event interviews*. Psychological Science

McClelland, David C. – D. Van Nostrand 1961. *The Achieving Society*. Harvard University